

מתן שכרה של מצות שילוח הקן

י"א אלול ה'תשפ"א

שלמה צוקר

בנות סיני – פרק שילוח הקן – שיעור ח'

1. חולין קמב, מתני' לא יטול... הדרן עלך שילוח הקן

סוגיות מקבילות

2. תלמוד בבלי מסכת קידושין דף לט עמוד ב דף מ עמוד א

מתני'. כל העושה מצוה אחת - מטיבין לו, ומאריכין לו ימיו, ונוחל את הארץ, וכל שאינו עושה מצוה אחת - אין מטיבין לו, ואין מאריכין לו ימיו, ואינו נוחל את הארץ.

גמ'. ורמינהי: אלו דברים שאדם אוכל פירותיהן בעולם הזה והקן קיימת לו לעולם הבא, אלו הן: כבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והכנסת אורחים, והבאת שלום בין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם! אמר רב יהודה, הכי קאמר: כל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו - מטיבין לו, ודומה כמי שמקיים כל התורה כולה. מכלל, דהנך אפילו בחדא נמי? אמר רב שמעיה: לומר, שאם היתה שקולה - מכרעת. וכל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו - מטיבין לו? ורמינהו: כל שזכויותיו מרובין מעונותיו - מריעין לו, ודומה כמי ששרף כל התורה כולה ולא שייר ממנה אפילו אות אחת, וכל שעונותיו מרובין מזכויותיו - מטיבין לו, ודומה כמי שקיים כל התורה כולה ולא חיסר אות אחת ממנה! אמר אביי: מתניתין, דעבדין ליה יום טב ויום ביש. רבא אמר: הא מני? רבי יעקב היא, דאמר: שכר מצוה בהאי עלמא ליכא; דתניא, רבי יעקב אומר: אין לך כל מצוה ומצוה שכתובה בתורה שמתן שכרה בצדה, שאין תחיית המתים תלויה בה; בכיבוד אב ואם כתיב: למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך, בשילוח הקן כתיב: למען ייטב לך והארכת ימים, הרי שאמר לו אביו עלה לבירה והבא לי גוזלות, ועלה לבירה ושלח את האם ונטל את הבנים, ובחזירתו נפל ומת, היכן טובת ימיו של זה? והיכן אריכות ימיו של זה? אלא, למען ייטב לך - לעולם שכולו טוב ולמען יאריכון ימך - לעולם שכולו ארוך. ודלמא לאו הכי הוה! ר' יעקב מעשה חזא. ודלמא מהרהר בעבירה הוה! מחשבה רעה אין הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה. ודלמא מהרהר בעבודת כוכבים הוה, וכתיב: למען תפוש את בית ישראל בלבם! איהו נמי הכי קאמר: אי סלקא דעתך שכר מצוה בהאי עלמא, אמאי לא אגין מצות עליה כי היכי דלא ליתי לידי הרהור. והא א"ר אלעזר: שלוחי מצוה אין נזוקין! התם בהליכתן שאני. והא אמר רבי אלעזר: שלוחי מצוה, אינן נזוקין לא בהליכתן ולא בחזירתן! סולם רעוע הוה, דקביע היזיקא, וכל היכא דקביע היזיקא לא סמכין אניסא, דכתיב: ויאמר שמואל איך אלך ושמע שאול והרגני. אמר רב יוסף: אילמלי דרשיה אחר להאי קרא כרבי יעקב בר ברתיה, לא חטא. ואחר מאי הוה? איכא דאמרי: כי האי גוונא חזא; ואיכא דאמרי: לישנא דחוצפית המתורגמן חזא דהוה גריר ליה דבר אחר, אמר: פה שהפיק מרגליות ילחך עפר? נפק חטא. רמי רב טובי בר רב קיסנא לרבא, תנן: כל העושה מצוה אחת - מטיבין לו; עשה און, לא עשה לא, ורמינהי: ישב ולא עבר עבירה - נותנים לו שכר כעושה מצוה! אמר ליה: התם, כגון שבא דבר עבירה לידו וניצול הימנה; כי הא דרבי חנינא בר פפי תבעתיה ההיא מטרוניתא, אמר מלתא ומלי נפשיה שיחנא וכיבא, עבדה היא מילתא ואיטסי, ערק טשא בההוא בי בני, דכי הוה עיילין בתרין אפילו ביממא הוה מיתזקי; למחר, אמרו ליה רבנן: מאן נטרך? אמר להו: שני נושאי קיסר שמרוני כל הלילה, אמרו ליה: שמא דבר ערוה בא לידך וניצלת הימנו, דתנינא: כל הבא דבר ערוה לידו וניצל הימנו, עושין לו נס. גבורי כח עושי דברו לשמוע בקול דברו - כגון רבי צדוק וחביריו. ר' צדוק תבעתיה ההיא מטרוניתא, אמר לה: חלש לי ליבאי ולא מצינא, איכא מידי למיכל? אמרה ליה: איכא דבר טמא, אמר לה: מאי נפקא מינה? דעביד הא אכול הא. שגרת תנורא קא מנחא ליה, סליק ויתיב בגויה. אמרה ליה: מאי האי? אמר לה: דעביד הא נפיל בהא, אמרה ליה: אי ידעי כולי האי לא צערתיך. רב כהנא הוה קמזבין דיקולי, תבעתיה ההיא מטרוניתא, אמר לה: איזיל איקשיט נפשא. סליק וקנפיל מאיגרא לארעא, אתא אליהו קבליה, אמר ליה: אטרחתן ארבע מאה פרסי! א"ל: מי גרם לי, לאו עניותא? יהב ליה שיפא דדינרי.

רמי ליה רבא לרב נחמן, תנן: אלו דברים שאדם עושה אותן, ואוכל פירותיהן בעולם הזה והקן קיימת לו לעולם הבא, אלו הן: כיבוד אב ואם, וגמילות חסדים, והבאת שלום שבין אדם לחבירו, ותלמוד תורה כנגד כולם; בכיבוד אב ואם כתיב: למען יאריכון ימך ולמען ייטב לך, בגמילות חסדים כתיב: רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד, ובהבאת שלום כתיב: בקש שלום ורדפהו, וא"ר אבהו: אתיא רדיפה רדיפה, כתיב הכא: בקש שלום ורדפהו, וכתיב התם: רודף צדקה וחסד, בתלמוד תורה כתיב: כי הוא חייך ואורך ימך, בשילוח הקן נמי כתיב: למען ייטב לך והארכת ימים ליתני נמי הא! תנא ושייר. תני תנא אלו דברים, ואת אמרת תנא ושייר! אמר רבא, רב אידי אסברא לי: אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו - וכי יש צדיק טוב, ויש צדיק שאינו טוב? אלא, טוב לשמים ולבריות - זהו צדיק טוב, טוב לשמים ורע לבריות - זהו צדיק שאינו טוב. כיוצא בדבר אתה אומר: אוי לרשע רע כי גמול ידיו יעשה לו - וכי יש רשע רע, ויש שאינו רע? אלא, רע לשמים ורע לבריות - הוא רשע רע, רע לשמים ואינו רע לבריות - זהו רשע שאינו רע.

3. רש"י מסכת קידושין דף לט עמוד ב דף מ עמוד א

מתני'. העושה מצוה אחת - מפרש בגמרא.

מטיבין לו - משמע בהאי עלמא.

ונוחל את הארץ - חיי העולם הבא.

גמ'. אלו דברים כו' - הני הוא דאוכל פירות והקרן קיימת אבל מצוה אחריתי לא ואנן תנן מטיבין לו ונוחל את הארץ.

מכלל דהני אפילו חדא נמי - ואפילו לא קיים שאר מצות בתמיה והא רובא עונות הוא.

לומר שאם היתה שקולה מכרעת - הא דקתני אלו דברים במחצה עונות ומחצה זכיות קאמר ויש במחצה זכיות אחת מאלו מכרעת את הכף כאילו הוי רובא זכיות ואינו צריך למצוה יתירה דמתני' וכי לית ליה בה חדא מהני צריך למצוה יתירה.

מריעין לו - בעוה"ז לנקותו מעונותיו שיטול שכר שלם.

מטיבין לו - לשלם לו שכר מצותיו בחייו כדי לטורדו.

מתני' - דקתני מטיבין ומריעין דעבדין ליה יום טוב ויום ביש מי שעושה מצוה יתירה דהוי רובא זכיות מתקנין

לו בעולם הזה "ט שנפרעים ממנו עונותיו וזהו תקון" ט לו לעולם הבא וכל שעונותיו מרובין דקתני מריעין

לו היינו דעבדין ליה הזמנת יום ביש שמשלמין לו שכר מצותיו כאן להיות מתוקן לו יום רע.

רבא אמר - לעולם כדאמרן מעיקרא מטיבין לו בשכר פירות והקרן קיימת והך מתני' דקתני מריעין לו רבי יעקב היא.

שאינ תחיית המתים תלויה - באותו מתן שכר להודיעך שאין מתן שכר אלא לעולם הבא.

ודלמא לא הוה הכי - לא יארע הדבר הזה לעולם אלא מאריכין ימיו ושנותיו.

ודלמא אותה שעה מהרהר בעבירה היה - ולא היה לבו לשמים ומשני מחשבה רעה ומעשה לא עשה אין

הקדוש ברוך הוא מצרפה למעשה ולא היה לו ללקות.

למען תפוש - שתפשו בלבם הרהורי עבודת כוכבים דבה משתעי קרא.

והאמר רבי אלעזר כו' - והיכי אמר' דרבי יעקב מעשה חזא.

איך אלך - ואף על גב דבשליחותא דמקום הוה מסתפי מהזיקא דקביעא.

אלמלי דרשיה אחר להאי קרא - דלמען ייטב לך בעולם הבא לא חטא דאיהו נמי כה"ג חזא אמר אין שכר בעולם ויצא לתרבות רעה.

דבר אחר - חזיר.

התם שבא דבר עבירה לידו - ההוא ישב ולא עבר עבירה דקאמר נוטל עליה שכר בעבירה שבא לידו וכפה יצרו

ולא עבר אין מצוה יתירה מזו.

תבעתיה - לזנות.

טשא - נטמן.

הו מתזקי - שמצויין בו מזיקין.

כגון רבי צדוק - שלבש כח לכוף יצרו להתגבר בחפצי קונו.

אמר מאי נפקא מינה - דהא מילתא דלא נזדמן לי אלא מאכל טמא יש לי ללמוד מכאן דעביד האי הוועל

ארמית ראוי למאכל טמא.

שגרת תנורא - אותה ארמית הסיקה את התנור לצלות דבר הטמא שם ואשה גדולה היתה שא /שלא/ יכול

ליפטר ממנה ומסור בידה להורגו.

קא מנחא ליה - לאותו צלי בתוכו.

נפיל בהא - באור של גיהנם.

אי ידעי - אילו ידעתי שחמור עליכם הדבר כל כך.

דיקולי - סלים שנשים נותנות שם פלכיהן.

אטרחתן - שהייתי במקום אחר רחוק ד' מאות פרסי.

לאו עניותא - בתמיה אם לא העניות לא הוצרכתי להיות עסקי במלאכת נשים.

שיפא - שם כלי.

דינרי - זהובים.

יאריכון ימך - לעולם הבא.

ייטב לך - בחיך.

ימצא חיים - לעולם הבא צדקה וכבוד בעולם הזה.

חיך - בעולם הזה ואורך ימים לעולם הבא.

בשלוח הקן נמי כו' - וליתנייה.

רבי אידי אסברא לי - אינו דומה לאלו דהנך כולהו הבריות נהנין ממנו ונמצא טוב לשמים וטוב לבריות

ובהוא כתיב כי פרי מעלליהם יאכלו דבהאי קרא כתיב כי טוב כי פרי מעלליו יאכל בחייו אבל בשילוח הקן

טוב לשמים הוא ואין כאן טוב לבריות ולא כתיב ביה כי פרי מעלליו יאכל והלכך לא תנייה גבי אוכל פירותיהן

בעולם הזה.

רע לשמים ורע לבריות - כגון רוצח וגזלן וגנב.
רע לשמים ואינו רע לבריות - מגלה עריות מבזה מועדים אוכל חלב.

4. משנה מסכת אבות פרק ב משנה א

רבי אומר איזוהי דרך ישרה שיבור לו האדם כל שהיא תפארת לעושה ותפארת לו מן האדם והוי זהיר במצוה קלה כבחמורה שאין יודע מתן שכרן של מצוות והוי מחשב הפסד מצוה כנגד שכרה ושכר עבירה כנגד הפסדה והסתכל בשלשה דברים ואי אתה בא לידי עבירה דע מה למעלה ממך עין רואה ואוזן שומעת וכל מעשיך בספר נכתבין:

חיוו של אלישע בן אבויה

5. תלמוד ירושלמי (וילנא) מסכת חגיגה פרק ב

פעם אחת היה יושב ושונה בבקעת גינוסר וראה אדם אחד עלה לראש הדקל ונטל אם על הבנים וירד משם בשלום למחר ראה אדם אחר שעלה לראש הדקל ונטל את הבנים ושילח את האם וירד משם והכישו נחש ומת אמר כתיב [דברים כב ז] שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים איכן היא טובתו של זה איכן היא אריכות ימיו של זה ולא היה יודע שדרשה ר' יעקב לפניו ממנו למען ייטב לך לעולם הבא שכולו טוב והארכת ימים לעתיד שכולו ארוך ויש אומר ע"י שראה לשונו של ר' יהודה הנחתום נתון בפי הכלב שותת דם אמר זו תורה וזו שכרה זהו הלשון שהיה מוציא דברי תורה כתיקנן זה הוא הלשון שהיה יגע בתורה כל ימיו זו תורה וזו שכרה דומה שאין מתן שכר ואין תחיית המתים וי"א אמו כשהיתה מעוברת בו היתה עוברת על בתי עכו"ם והריחה מאותו המין והיה אותו הריח מפעפע בגופה כאירסה של חכינה

6. תלמוד בבלי מסכת חגיגה דף טו עמוד א דף טו עמוד ב

אחר קיצץ בנטיעות, עליו הכתוב אומר אל תתן את פיך לחטיא את בשרך. מאי היא? חזא מיטטרון דאתיבא ליה רשותא למיתב למיכתב זכוותא דישראל, אמר: גמירא דלמעלה לא הוי לא ישיבה ולא תחרות ולא עורף ולא עיפוי, שמא חס ושלום שתי רשויות הן. אפקוהו למיטטרון ומחיוהו שיתין פולסי דנורא. אמרו ליה: מאי טעמא כי חזיתיה לא קמת מקמיה? איתיהבא ליה רשותא למימחק זכוותא דאחר, יצתה בת קול ואמרה שובו בנים שובבים - חוץ מאחר, אמר: הואיל ואיטרדי ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתנהי בהאי עלמא. נפק אחר לתרבות רעה. נפק אשכח זונה, תבעה. אמרה ליה: ולא אלישע בן אבויה את? - עקר פוגלא ממישרא בשבת ויהב לה. אמרה: אחר הוא.

שאל אחר את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה, אמר ליה: מאי דכתיב גם את זה לעמת זה עשה האלהים? - אמר לו: כל מה שברא הקדוש ברוך הוא - ברא כנגדו, ברא הרים - ברא גבעות, ברא ימים - ברא נהרות. אמר לו: רבי עקיבא רבך לא אמר כך, אלא: ברא צדיקים - ברא רשעים, ברא גן עדן - ברא גיהנם. כל אחד ואחד יש לו שני חלקים, אחד בגן עדן ואחד בגיהנם, זכה צדיק - נטל חלקו וחלק חברו בגן עדן, נתחייב רשע - נטל חלקו וחלק חברו בגיהנם. אמר רב משרשיא: מאי קרא? גבי צדיקים כתיב לכן בארצם משנה יירשו. גבי רשעים כתיב ומשנה שברון שברם. שאל אחר את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה: מאי דכתיב לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כלי פז - אמר לו: אלו דברי תורה, שקשין לקנותן ככלי זהב וכלי פז, ונוחין לאבדן ככלי זכוכית. - אמר לו: רבי עקיבא רבך לא אמר כך, אלא: מה כלי זהב וכלי זכוכית, אף על פי שנשברו יש להם תקנה - אף תלמיד חכם, אף על פי שסרח יש לו תקנה. - אמר לו: אף אתה חזור בך! - אמר לו: כבר שמעתי מאחורי הפרגוד: שובו בנים שובבים - חוץ מאחר. תנו רבנן: מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשבת, והיה רבי מאיר מהלך אחריו ללמוד תורה מפיו. אמר לו: מאיר, חזור לאחריך, שכבר שיערתי בעקבי סוסי עד כאן תחום שבת. אמר ליה: אף אתה חזור בך. - אמר ליה: ולא כבר אמרתי לך: כבר שמעתי מאחורי הפרגוד שובו בנים שובבים - חוץ מאחר. תקפיה, עייליה לבי מדרשא. אמר ליה לינוקא: פסוק לי פסוק! אמר לו: אין שלום אמר ה' לרשעים. עייליה לבי כנישתא אחריתי, אמר ליה לינוקא: פסוק לי פסוק! אמר לו כי אם תכבסי בנתר ותרבי לך ברית נכתם עונך לפני. עייליה לבי כנישתא אחריתי, אמר ליה לינוקא: פסוק לי פסוק! אמר ליה ואת שדוד מה תעשי כי תלבשי שני כי תעדי עדי זהב כי תקרעי בפוך עיניך לשוא תתיפי וגו'. עייליה לבי כנישתא אחריתי, עד דעייליה לתליסר בי כנישתא, כולהו פסקו ליה כי האי גוונא. לבתרא אמר ליה: פסוק לי פסוק! - אמר ליה: ולרשע אמר אלהים מה לך לספר חקי וגו'. ההוא ינוקא הוה מגמגם בלישניה, אשתמע כמה דאמר ליה ולאלישע אמר אלהים. איכא דאמרי: סכינא הוה בהדיה וקרעיה, ושדריה לתליסר בי כנישתא. ואיכא דאמרי, אמר: אי הואי בידי סכינא - הוה קרענא ליה.

כי נח נפשיה דאחר אמרי: לא מידן לידייניה, ולא לעלמא דאתי ליתי. לא מידן לידייניה - משום דעסק באורייתא, ולא לעלמא דאתי ליתי - משום דחטא. אמר רבי מאיר: מוטב דלידייניה וליתי לעלמא דאתי, מתי אמות ואעלה עשן מקברו. כי נח נפשיה דרבי מאיר סליק קוטרין מקבריה דאחר. אמר רבי יוחנן: גבורתא למיקלא רביה? חד הוה ביננא ולא מצינן לאצוליה. אי נקטיה ביד - מאן מרמי ליה, מאן? אמר: מתי אמות

ואכבה עשן מקברו! כי נח נפשיה דרבי יוחנן - פסק קוטרא מקבריה דאחר. פתח עליה ההוא ספדנא: אפילו שומר הפתח לא עמד לפניך, רבינו. בתו של אחר אתיא לקמיה דרבי, אמרה ליה: רבי, פרנסני. אמר לה: בת מי את? - אמרה לו: בתו של אחר אני. אמר לה: עדיין יש מזרעו בעולם? והא כתיב לא נין לו ולא נכד בעמו ואין שריד במגוריו! - אמרה לו: זכור לתורתו ואל תזכור מעשיו. מיד ירדה אש וסכסכה ספסלו של רבי. בכה ואמר רבי: ומה למתגנין בה - כך, למשתבחין בה - על אחת כמה וכמה.

פירושי הראשונים על סוגייתנו

7. רבינו יהונתן מלוניל על הר"ף מסכת חולין (לפי דפי הש"ס) משניות דף קמב עמוד א

מה מצוה קלה שהיא כאיסור. כלומר שאינו מפסיד ממה שמצא אלא כאיסור כשמשלח האם אמרה תורה למען ייטב לך בעולם הזה והארכת ימים לעולם הבא שכולו ארוך מצות חמורות שאדם מוציא ממה שיגע בו יגיעה רבה הוא מוציא אלף או אלפים על אחת כמה וכמה ששכרו כפול ומכופל עד אשר לא ימנה ולא יספר מרוב.

8. בית הבחירה (מאירי) מסכת חולין דף קמב עמוד א

המשנה הששית והכונה בה ככונת מה שלפניה בהודעת גמול המסיים מצוה זו ואמר תחלה שלא יעבור על מצוה זו אף לכונת קיום מצוה כגון לטהרת מצורע כמו שביארנו למעלה ואמר אחר כך על מה שאמרה תורה במצוה זו למען ייטב לך והארכת ימים שראוי לאדם להתבונן כמה שכר צפון למקיימי מצות שעל מצוה קלה שאין בה חסרון כיס אלא בכאיסר ייעד גמול הטובה והארכת ימים ומה גם באחרות שיש בהם טורח וחסרון כיס ומ"מ התבאר בגמ' שלא יהרהר אדם על מה שרואה מהעדר הסדור בין בני אדם במבוכת צדיק ורע לו שהשכר האמתי הוא בתכלית עם המשך הגמול אף בבלתי התכלית אלא שיערבבוהו לפעמים סבות אשר אופני המשפט בהן נעלמות ממנו והוא שאמרו אין לך כל מצוה ומצוה שמתן שכרה בצדה שאין תחיית המתים תלוי בה לא נאמר למען ייטב לך אלא לעולם שכלו טוב וכן הארכת ימים לעולם שכלו ארוך:

השוואת שכר במצוות שילוח הקן וכיבוד אב ואם

9. מהרש"א חידושי אגדות מסכת חולין דף קמב עמוד א

אלא למען יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך ולמען ייטב כו'. במשנת פאה אמרו אלו דברים שאדם אוכל מפירותיהם בעה"ז והקרן קיימת לעה"ב כבוד אב ואם וכו'. ויליף לה מהאי קרא למען יאריכון ימך בעה"ז ולמען ייטב לך בעה"ב אבל לרבי יעקב דהכא דלית ליה שכר מצוה בהאי עלמא יקשה ל"ל תרוייהו לעולם שכולו ארוך וכולו טוב ונראה ליישב ע"ד שאמרו בקידושין ולתני נמי בהך מתני' דאוכל מפירותיהם כו' שלוח הקן ומשני משום דלית ליה פרי. דאינו מקרי טוב לבריות כמו כבוד אב שנאמר אמרו צדיק כי טוב כי פרי גו' ע"ש והענין מבואר כמו כבוד אב ואם שהוא טוב לה' ולבריות ראוי להיות בו שכר משותף לגוף ולנפש והוא הפרי שבעה"ז ולפי שהנפש המשכלת הוא עיקר מעשה האדם ראוי להיות לה עוד שכר מיוחד ועיקרי והוא הקרן שבעה"ב ור' יעקב מתוך מעשה שראה אמר ע"כ שכר בהאי עלמא ליכא כלל וע"כ אמר שמתן שכר הפרי לגוף ולנפש הוא יהיה לתחיית המתים שיהא בגוף ונפש והוא שאמר למען יאריכון ימך לעולם שכולו ארוך דהיינו שכר הפרי לתחיית המתים שיהיו ימך לגוף ולנפש יותר ארוכים מבעה"ז ולמען ייטב לך לעולם שכולו טוב הוא הקרן שכר מיוחד לנפש לעולם הבא ערב וטוב לנשמת הצדיקים שישבו ועטרותיהם בראשיהם ונהנין מזיו השכינה ומזה ששינה הכתוב בשלוח הקן לכתוב למען ייטב לך קודם והארכת ימים וגם שלא כתב ימך בכינוי כמ"ש גבי כבוד אב ואם לפי שאין בשלוח הקן שכר פרי כלל לגוף ולנפש רק שכר נפשי לעולם הבא לחוד כדמסיק בקדושין ודו"ק:

10. חברותא - הערות חולין דף קמב עמוד א הערה 3

הנצי"ב הקשה [בהרחב דבר, דברים שם] למה דרשו חז"ל שאריכות ימים האמורה בשלוח הקן היינו רק לעולם שכולו ארוך, ואילו באריכות ימים שנאמרה בכיבוד אב ואם הזכירו [בפאה א א] גם שאוכל פירותיה בעולם הזה, וראה מהרש"א.

ובספר בית אב תירץ לפי דברי הגר"א [בקול אליהו וירא] על המדרש "ביום השלישי וישא אברהם את עיניו, זה שאמר הכתוב יחיינו מיומיים ביום השלישי יקיימנו" וביאר ששכר על עצם המצוה בהאי עלמא ליכא, ומה שנוטל הוא על ההכנה, כמו שקיבל אברהם על שני ימי ההכנה לעקידה.

ואם כן בשלוח הקן שנחשבה מצוה קלה מפני שבאה בהיסח הדעת ככתוב "כי יקרא", בהכרח ששכרה רק לעתיד לבא, אבל כיבוד אב ואם נקראת מצוה חמורה כי יש בה הכנה רבה [כמבואר בתוס' יבמות ו. שיעקר בהכשרה] לפיכך יש בה גם שכר בעולם הזה.

וראה באמרי נועם [ברכות לג ב] שהגר"א ביאר כי רק בעקידה נאמר עתה ידעתי כי ירא אלוקים אתה, כיון ששלימות האדם ניכרת רק כשנוהג בשני מדות הפוכות, כרחמים ואכזריות, ובכך מוכח שאין הולך אחר טבעו,

אלא תלוי במצוות ה', ולכן ציורתה התורה מחד בכיבוד אב שהוא רחמים ומאיךך בשלוח הקן שהוא אכזריות. ונאמר על שתיה, אריכות ימים.

נפקא מינה לגבי החיוב לחזר אחר שילוח הקן

11. בכור שור מסכת חולין דף קמב עמוד א

מתני' לא יטול אדם כו' ומה אם מצוה קלה כו'. נלע"ד קישור המתני' ע"פ הברייתא דלעיל דף קל"ט (ע"ב) ת"ר כי יקרא מה ת"ל לפי שנאמר שלח תשלח יכול יחזור בהרים וגבעות כו' ת"ל כי יקרא פרש"י (בד"ה ה"ג) דמדכתיב בפרשה שלח תשלח סד"א דיחזור כו' ועי' לעיל שם (בד"ה ג) מה שפרשתי בזה דהאי למוד נדחה מדדרש"י לעיל דף קמ"א (ע"א) מהני תרי זימני אין לי אלא לדבר רשות לדבר מצוה מנין פרש"י (בד"ה לדבר מצוה) כגון לטהר המצורע ת"ל תשלח מ"מ והנה אי ס"ד שצריך לחזר בהרים וגבעות אין זה מצוה קלה וא"א לומר ומה מצוה קלה שהיא כאיסור כו' ד"ל דהא דכתיב למען ייטב לך וגו' קאי אשלח תשלח וגו' דסליק מיניה שאם יטריח עצמו לחזר בהרים יקבל שכר זה אבל השתא דתני לא יטול אפי' לטהר את המצורע דהיינו אפי' לדבר מצוה דלהכי כתב תשלח וא"צ לחזר כלל בהרים וא"כ שפיר הוה מצוה קלה, וק"ל.

12. חתם סופר מסכת חולין דף קמב עמוד א

ומה אם מצוה קלה שהיא כאיסור וכו' מכאן יש להוכיח דלא כח"י סי' ס"ז שאפי' אינו רוצה ליקח הבנים כלל מחוייב לשלח האם בכל קן שרואה. וא"כ צריך להתעכב מדרכו כדי לקיים מצות שלוח הקן ואדחכי בטיל משווקי' ואיכא הפסד טפי טובא וכדאמרין במס' ב"מ גבי טעינה ופריקה וכמ"ש מג"א סי' תרע"א סוף סק"ב ע"ש. ובתשובתי סי' ת"ץ אסרתי למי שרוצה לקיים מצוה הנ"ל בשבת. משום דאם אינו מקיים המצוה כמצותה לא מיבעי' דלא עביד מצוה אלא מצער בע"ח נמי לשלח האם מעל בני' שלא לצורך נטילת הבנים לעצמו. ולא לצורך מצוה וא"כ איכא בשבת ס"ס להחמיר א' שמא אין הלכה כח"י הנ"ל שאם אינו רוצה בבנים אין מצוה בשלוח כלל ואת"ל מ"מ מצוה לשלח ספק דלמא הלכה כהרמב"ם שצריך לשלח ביד שיאחזו האם בידו בכנפי' וישלחנה ובשבת הוה מוקצה והעמידו דבריהם בשב ואל תעשו ואפי' במצות שופר שלא לחתכו בדבר שיש בו משום מוקצה וא"א לקיים שילוח אלא ע"י הקשת הקן להפריח האם. ולרמב"ם לא קיים בזה מצוה ואכזריות איכא ומצוה ליכא שב וא"ת עדיף כך העליתי שם:

הקשר בין שני המאמרים במשנה

13. פרחי כהונה מסכת חולין דף קמב עמוד א

שם במשנה לא יטול אדם אם על הבנים וכו' ומה אם מצוה וכו'. הקשר בזה נ"ל דהנה לעיל ילפינן מתשלח אפילו לדבר מצוה ופריך למ"ל תשלח הא אין עשה דוחה לא תעשה ועשה ומשני הוה אמינא דגדול השלום ואפשר דהגם דאמת הוא דגדול השלום מ"מ אמרה תורה תשלח משום שהוא מצוה חמורה דהא כתיב בה למען ייטב לך והארכת ימים מה דלא כתיב בשאר מצוות וא"כ לפ"ז יוצא לנו לכאורה דבשאר מצוות החמורות מצורע דוחה אותם משום דגדול השלום ודוקא הכא דכתיב בה למען ייטב לך ולזה תנן ומה אם מצוה קלה וכו' ר"ל דהא דק"ל תשלח אפילו לדבר מצוה לאו משום דכתיב למען ייטב לך וממילא בשאר מצוות מצורע דוחה אותם דהא ק"ו הוא לשאר מצוות החמורות וא"כ בדגלי קרא גבי שילוח הקן דאין עשה דוחה ל"ת ועשה אפילו עשה דמצורע דגדול השלום ה"ה נמי בשאר מצוות החמורות בתורה דילפינן להו מק"ו כאמור והגם דגם מצות מצורע [אולי צ"ל שילוח הקן א"נ גם מצורע אית ביה אריכות ימים דילפינן ליה מק"ו משילוח הקן כדיליף התנא דמתני'. אחס"ה ב'ו] נמי אית בה אריכות ימים מ"מ גלי קרא דהך סברא דגדול השלום אינה סברא לדחות עשה ול"ת דעלמא [אפשר דר"ל דכיון דגלי קרא דאין עשה דמצורע דוחה שילוח הקן משום דהוי עשה ול"ת אין לומר משום דשילוח הקן חמור דגם מצורע אית ביה אותה חומרא דאריכות ימים וא"כ אין לחלק בין שאר עשה ול"ת א"נ עשה דשילוח לא הוי חמיר דהרי בעצם הוא מצוה קלה ולפחות להוי כשאר עשין. הנז']. א"נ י"ל דהכי קאמר לא יטול וכו' אפילו לטהר את המצורע והיינו משום דכתיב תשלח כדדריש בגמ' מיהו לכאורה ק' דלמ"ל תשלח וליכ"ל דאיצט' דלא נימא שאני מצורע משום דגדול השלום דהא גם בשילוח הקן אשכחן דהויה מצוה חמורה דכתיב בה למען ייטב לך והארכת ימים ואכתי ק' למ"ל קרא דמאי אולמיה דהאי עשה מהאי עשה כדפריך לעיל בגמ' דודאי האי עשה חמיר ממצורע ופשיטא דלא דחי ולזה מתרץ התנא קושיא זו דקושטא הוא דכל שאר המצוות החמורות ילפינן מק"ו דשילוח הקן וגם מצות מצורע בכלל וא"כ שפיר איצט' קרא דהוה אמינא דמצורע עדיפא דאית בה עוד דגדול השלום. א"נ י"ל על דרך האמור וכוונת התנא הכי לא יטול אדם אם על הבנים אפילו לטהר את המצורע דהוה עבדינן ק"ו ממצורע שהוא חמור דשייך ביה ג"כ למען ייטב לך והארכת ימים וא"כ דחי מצורע לשילוח הקן דאיהו חמיר וגם שייך בו אריכות ימים ולכן הוצרכתי לומר לא יטול וכו' אפילו לטהר את המצורע כדי שלא תעשה ק"ו וכנז'.

א"נ י"ל דאחר שאמר התנא לא יטול אדם וכו' אפילו לטהר את המצורע חשש לטועה לומר דמצורע גרוע ולית ביה אריכות ימים דהא נדחה מפני שילוח הקן ואם יש בו אריכות ימים לא היה גריע ולזה קאמר ומה וכו' ק"ו לשאר מצות האמורות בתורה ומצות מצורע בכללם ורק מה שאינו נדחה משום גזירת הכתוב או משום דאית ביה עשה ול"ת אבל קושטא הוא דאית ביה אריכות ימים.

14. דף על הדף חולין דף קמב עמוד א

במשנה: לא יטול אדם אם על בנים אפילו לטהר המצורע ומה אם מצוה קלה שהוא כאיסור אמרה תורה למען ייטב לך וכו' ק"ו על מצות חמורות בתורה.

וצ"ב מאי הסמיכות של שתי מאמרים אלו במשנה.

וביאר בישמח משה (פ' כי תצא), דלכאורה קשה ל"ל יטול אם על בנים לטהר את המצורע, הא עדיף וחשוב יותר לרחם על אדם המצורע, מלרחם על האם - הציפור, ומזה מוכח דשילוח הקן לאו מטעם רחמנות הוא, וכמ"ש האומר על קן ציפור יגיעו רחמיך משתיקין אותו.

ועפ"י זה א"ש הק"ו, דאם לא כן, שהיינו אומרים שמצות שילוח הקן מטעם רחמנות הוא, א"כ אין כאן ק"ו, דיש לומר דדוקא בשילוח הקן י"ל זכות שמטיבין לו, משום דאחז"ל (שבת קנ"א) כל המרחם על הבריות מרחמין עליו מן השמים, ואין לכך ראי' לשאר מצוות, לכן רק אחרי שהוכחנו שלא מטעם רחמנות נצטוינו בשילוח הקן, שהרי אסור ליקח אם על בנים אף בשביל טהרת המצורע, ממילא א"ש הק"ו שבשאר מצוות בודאי מטיבין לו כ"כ.